અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૫૪૯/૨૦૦૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

==========

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	

==========

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

મોહનભાઈ મેધાભાઈ ડાફડા....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

==========

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસીક્યુટર સુશ્રી એમ.એચ. ભટ્ટ

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી હર્ષિત એસ. તોલીયા

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી પાર્થ એસ. તોલીયા

==========

કોરમ: **માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર**

તારીખ : ૧૮/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ મારફતે, અપીલકર્તા–રાજ્યે સ્પેશિયલ કેસ નં. ૧/૧૯૮૭ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ, અમરેલી (ટૂંકમાં, 'ટ્રાયલ કોર્ટ') દ્વારા આપવામાં આવેલ તારીખ : ૦૪.૦૮.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારેલ છે, જેના દ્વારા, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે મૂળ આરોપી–હાલના સામાવાળાને પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટની કલમ ૫(૨) અને આઇ.પી.સી. ની કલમો ૧૬૧ અને ૨૦૧ હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકેલ છે.

૨. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલ ફરિયાદપક્ષના કેસની ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે મૂળ ફરિયાદી, જેઓ ખેતીના ક્ષેત્રમાં સંકળાયેલા છે, તેઓ લોન મારફતે કેટલીક મશીનરી ખરીદવા માંગતા હતા, અને તેથી, તેઓએ મૂળ

આરોપી–હાલના સામાવાળાનો સંપર્ક કર્યો હતો. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી તેમની લોન મંજૂર કરાવવા માટે અને સારા અભિપ્રાય માટે રૂ. ૪૦૦/– ની માંગણી કરી હતી. ફરિયાદી લાંચ આપવા માંગતા ન હોવાથી, તેઓએ એ.સી.બી. અધિકારીઓનો સંપર્ક કર્યો હતો અને એક છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું, જેમાં આરોપી પકડાઈ ગયો હતો. ગુનો નોંધાતા, પોલીસે તપાસ હાથ ધરી હતી અને પૂરતા પુરાવા મળી આવતાં, આરોપી વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ વખતે, આરોપીએ ગુનાની કબૂલાત ન કરતાં, કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો.

૩. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, ફરિયાદપક્ષે, પોતાના કેસના સમર્થનમાં, ચાર સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.

૪. તે ઉપરાંત ફરિયાદપક્ષે પોતાના કેસને મજબૂત કરવા માટે કેટલાક દસ્તાવેજો પણ રજૂ કર્યા હતા, એટલે કે ફરિયાદ, છટકાનું પંચનામું વગેરે.

૫. સાક્ષીઓની જુબાની નોંધ્યા બાદ અને રેકર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો. તેથી, હાલની અપીલ.

૬. અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. એ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કેમ કે તે રેકર્ડ પરની સામગ્રીનું તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. તેણીએ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદી દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની જુબાની તેમજ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો માટે દોષિત ઠેરવવો જોઈતો હતો. તેથી, તેણીએ અપીલ મંજૂર કરવા અરજ કરી હતી.

૭. બીજી તરફ, આરોપી–હાલના સામાવાળા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠક્કરે અપીલનો વિરોધ કર્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂક્યો છે, અને તેથી, આ કોર્ટ દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂર નથી અને અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે.

૮. અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. તેમજ મૂળ આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા અને તેમની સહાયથી રેકર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું.

૯. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો હતો કે આરોપી–હાલના સામાવાળાએ ફરિયાદીની લોન મંજૂર કરાવવા માટે અને સારા અભિપ્રાય માટે ફરિયાદી પાસેથી લાંચની માંગણી કરી હતી અને સ્વીકારી હતી. એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે એ સાબિત કરવું પડે કે આપેલી તારીખ અને સમયે, આરોપીએ પોતાની ફરજના પાલન દરમિયાન ફરિયાદી પર કોઈ ઉપકાર કરવા માટે અથવા પોતાની ફરજના પાલન દરમિયાન જે કરવાનું હોય તે ન કરવા માટે ફરિયાદી પાસેથી તેના કાયદેસરના મહેનતાણા સિવાયની કોઈ રકમની 'માંગણી' કરી હતી અને 'સ્વીકારી' હતી. પ્રસ્તુત કેસમાં, રેકર્ડ પરથી જણાય છે કે એ.સી.બી. અધિકારીઓને ઈશારો કરવામાં આવ્યા પછી, તેઓ ઝડપથી આરોપીના ઘરમાં પ્રવેશ્યા હતા અને તેને જેમ છે તેમ જ રહેવા જણાવ્યું હતું. જો આપણે ફરિયાદી તેમજ પંચ નં. ૧ ની જુબાની તપાસીએ, તો તેઓએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે જ્યારે દરોડો પાડવામાં આવ્યો, ત્યારે આરોપી ખસ્યો નહોતો અને તે જ્યાં હતો ત્યાં જ રહ્યો હતો અને તેમ છતાં તેની પાસેથી દાગવાળી ચલણી નોટો રિકવર થઈ શકી નહોતી. દાગવાળી ચલણી નોટો શોધવા માટે આરોપીના સમગ્ર ઘરની ઝડતી લેવામાં આવી હતી, પરંતુ તે મળી શકી નહોતી. સંજોગો અનુસાર, જ્યારે દાગવાળી ચલણી નોટો રેકર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવી નથી, ત્યારે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબ આરોપીએ ગુનો કર્યો છે તેમ કહી

શકાય નહીં. ફરિયાદી, પંચ નં. ૧ કે તપાસ કરનાર અમલદાર (આઇ.ઓ.) પણ એ સમજાવી શક્યા નહોતા કે, જો ફરિયાદી દ્વારા આરોપીને દાગવાળી ચલણી નોટો આપવામાં આવી હતી, તો પછી આરોપી તેઓની નજર સમક્ષ જ હતો અને તેઓ પણ ત્યાં હાજર હતા તે હકીકત હોવા છતાં, તે કેમ રિકવર ન થઈ શકી. તે ઉપરાંત, ફરિયાદી, પંચ નં. ૧ વગેરેની જુબાનીમાં સંખ્યાબંધ મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસો છે, જે બાબતના મૂળ સુધી જાય છે. બાબતના ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં, આ કોર્ટે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચે મુજબના તાજેતરના નિર્ણયોની કસોટીએ આ બાબતને જોવાની રહે છે.

૧૦. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામે, આ કોર્ટ દ્વારા અપીલની સુનાવણીનું સંચાલન અને નિયમન કરતા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં ખૂબ જ સંક્ષિપ્તમાં સમજાવવામાં આવ્યા છે. ***"મુરલીધર @ ગિડ્ડા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય"***, એ.આઇ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦ ના કેસમાં તાજેતરના નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલમાં હાઇકોર્ટની સત્તાઓ નિર્ધારિત કરી છે. સદર નિર્ણયના ફકરા ૧૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

> "૧૨. નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલોનો નિકાલ કરતી વખતે, એપેલેટ કોર્ટે નીચે મુજબની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ: (૧) આરોપી વ્યક્તિની તરફેણમાં નિર્દોષ હોવાનું અનુમાન હોય છે અને ટ્રાયલ

કોર્ટ દ્વારા તેની તરફેણમાં પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ મુક્તિના હુકમથી આવું અનુમાન વધુ મજબૂત બને છે, (૨) જ્યારે એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલના ગુણદોષ પર વિચારણા કરે ત્યારે આરોપી વ્યક્તિ વાજબી શંકાના લાભ માટે હકદાર છે, (૩) જોકે, નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલો પર વિચારણા કરવામાં એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા હકીકતના તારણમાં ફેરફાર કરતી દોષિત ઠરાવવા વિરુદ્ધની અપીલોમાં તેની સત્તાઓ જેટલી જ વ્યાપક છે. આવું એટલા માટે છે કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટને સાક્ષીઓની વર્તણૂક જોવાનો લાભ મળ્યો હતો. જો ટ્રાયલ કોર્ટ કેસની હકીકતો અંગે વાજબી દ્રષ્ટિકોણ અપનાવે, તો નિર્દોષ મુક્તિના ચુકાદામાં એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ વાજબી નથી. જ્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટે તારવેલા તારણો સ્પષ્ટપણે ખોટા ન હોય અથવા કાયદાના ભૂલભરેલા દ્રષ્ટિકોણ પર આધારિત ન હોય અથવા જો આવા તારણોને કાયમ રહેવા દેવામાં આવે તો તેના પરિણામે ગંભીર અન્યાય થવાની સંભાવના હોય, તે સિવાય આવા તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે એપેલેટ કોર્ટ તરફથી અનિચ્છા દર્શાવવી સંપૂર્ણપણે વાજબી છે, અને (૪) માત્ર એપેલેટ કોર્ટ પુરાવાના પુનઃ મૂલ્યાંકન અને પુનઃ સમીક્ષા પર અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા પ્રેરાય તેટલા માત્રથી, જો કોર્ટે અપનાવેલો દ્રષ્ટિકોણ સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ હોય તો નિર્દોષ મુક્તિના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ વાજબી નથી. પુરાવાના સમાન રીતે સંતુલિત દ્રષ્ટિકોણોનું પરિણામ એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપમાં પરિણમવું જોઈએ નહીં."

૧૧. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ***"શિવશરણપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય"***, જે.ટી. ૨૦૧૩ (૭) એસ.સી. ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"એપેલેટ કોર્ટ સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવા માટે સશક્ત છે, જોકે, અમુક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની રહે છે કે નિર્દોષ મુક્તિના પરિણામે નિર્દોષ હોવાનું બેવડું અનુમાન થાય છે."

૧૨. અહીં, ***"સતવીર સિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય સી.બી.આઇ. મારફતે"***, એ.આઇ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રસ્તુત રહેશે. તે કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે જોયું કે ફરિયાદપક્ષ મૂળ આરોપી તરફથી માંગણી અને સ્વીકૃતિ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો, અને તેથી, આરોપીને તેની સામે મૂકવામાં આવેલા ભ્રષ્ટાચારના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યો હતો. જોકે, અપીલમાં, દિલ્હી હાઇકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમને ઉલટાવી દીધો અને આરોપીને પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ હેઠળના આરોપો માટે દોષિત ઠેરવ્યો હતો. તેનાથી વ્યથિત થઈને, મૂળ આરોપીએ સર્વોચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો અને સર્વોચ્ચ અદાલતે હાઇકોર્ટના હુકમને રદ કર્યો હતો. દિલ્હી હાઇકોર્ટના હુકમને રદ કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ફકરા–૩૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

"૩૭. હાઇકોર્ટે તેની એપેલેટ હકુમતનો ઉપયોગ કરવામાં ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્દોષ મુક્તિના હુકમને ઉલટાવવા માટે આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત

પરિમાણોનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે. તેથી, તારણો માત્ર કાયદાની દ્રષ્ટિએ ભૂલભરેલા જ નથી પરંતુ કાયદાની દ્રષ્ટિએ દૂષિત પણ છે. કેરળ રાજ્ય વિ. સી.પી. રાવ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદામાં ક્રિ.અ. નં. ૯૨૦/૨૦૧૧ ના સંબંધિત ફકરાઓ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

"૧૩. આ નિષ્કર્ષ પર આવતાં, અમને એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત યાદ આવે છે કે જ્યારે કોર્ટે નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામે ઉદ્ભવતી અપીલમાં પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાનો હોય, ત્યારે કોર્ટે યાદ રાખવું જોઈએ કે આરોપીની નિર્દોષતા હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ મુક્તિના ચુકાદાથી વધુ પુનઃ સ્થાપિત થાય છે. હાઈકોર્ટના આવા નિર્ણય સામે, નિર્દોષ મુક્તિના હુકમમાં આ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપનો વ્યાપ આ કોર્ટની ત્રણ–ન્યાયાધીશોની બેંચ દ્વારા સાનવત સિંહ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય ના કેસમાં ખૂબ જ સંક્ષિપ્તમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. એસ.સી.આર. પાના નં. ૧૨૯ પર, સુબ્બા રાવ, ન્યાયમૂર્તિ (જેઓ ત્યારે ન્યાયમૂર્તિ હતા) એ નીચે મુજબ સિદ્ધાંતો તારવ્યા હતા:

"૯. ઉપરોક્ત ચર્ચા નીચે મુજબના પરિણામો આપે છે: (૧) એપેલેટ કોર્ટ પાસે તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે જેના પર નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ આધારિત છે; (૨) શિયો સ્વરૂપ કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો, આવી અપીલનો નિકાલ કરવામાં એપેલેટ કોર્ટના અભિગમ માટે સાચું માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે; અને (૩) આ કોર્ટના ચુકાદાઓમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી અલગ–અલગ શબ્દાવલીઓ, જેમ કે, (૧) 'મહત્વપૂર્ણ અને અનિવાર્ય કારણો',

(૨) 'સારા અને પૂરતા પ્રમાણમાં પ્રતીતિકારક કારણો', અને (૩) 'મજબૂત કારણો', સમગ્ર પુરાવાની સમીક્ષા કરવા અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની નિઃશંક સત્તાને મર્યાદિત કરવાનો ઈરાદો ધરાવતી નથી; પરંતુ તેમ કરતી વખતે તેણે હકીકતના પ્રશ્નો પર અસર કરતી રેકર્ડ પરની દરેક બાબત અને તે હકીકતો પર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં તેના નિર્દોષ મુક્તિના હુકમના સમર્થનમાં નીચેની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો પર માત્ર વિચારણા જ કરવી જોઈએ નહીં, પરંતુ તેના ચુકાદામાં તે કારણો પણ વ્યક્ત કરવા જોઈએ, જે તેને એવું માનવા તરફ દોરી જાય છે કે નિર્દોષ મુક્તિ વાજબી નહોતી."

વધુમાં, મુરુગેસન, (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૧૯. આ સંબંધમાં કાયદાની પ્રારંભિક પરંતુ સર્વગ્રાહી વિચારણા શિયો સ્વરૂપ વિ. કિંગ એમ્પરર ના નિર્ણયમાં જોવા મળે છે જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે હાઇકોર્ટની સત્તા સમગ્ર પુરાવાની સમીક્ષા કરવા સુધી વિસ્તરે છે જેના આધારે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ કાયમ રાખવો જરૂરી છે કે નહીં તે અંગે જરૂરી નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું. પ્રિવ્હી કાઉન્સિલના અભિપ્રાય મુજબ નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલમાં હકુમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઇકોર્ટે ચોક્કસ સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવા જરૂરી હોવા છતાં, આ સંબંધમાં હાઇકોર્ટની

સત્તાના ઉપયોગ પર કોડ દ્વારા કોઈ મર્યાદા લાદવામાં આવી નથી. શિયો સ્વરૂપ ના અહેવાલમાંથી નીચેના બે ફકરાઓ પરિસ્થિતિનો યોગ્ય રીતે સારાંશ આપે છે:

> "તેમના અભિપ્રાય મુજબ, ભારતમાં કેટલીક અદાલતોના ચુકાદાઓ દ્વારા દેખીતી રીતે સમર્થિત એવા દ્રષ્ટિકોણ માટે કોઈ આધાર નથી કે, હાઇકોર્ટ પાસે હકીકતની બાબતમાં નિર્દોષ મુક્તિના હુકમને ઉલટાવવાની કોઈ સત્તા કે હકુમત નથી, સિવાય કે એવા કેસોમાં જેમાં નીચલી અદાલતે 'હઠપૂર્વક ગંભીર ભૂલ' કરી હોય, અથવા 'અસમર્થતા, મૂર્ખતા કે વિકૃતિ દ્વારા' એવા 'વિકૃત તારણો કાઢ્યા હોય જેથી ન્યાયનો સ્પષ્ટ અન્યાય થાય', અથવા અન્ય કોઈ રીતે એવું વર્તન કર્યું હોય જેથી ન્યાયનો સ્પષ્ટ અન્યાય થાય, અથવા સમાન પરિણામ લાવવા માટે બચાવપક્ષ દ્વારા છેતરાઈ ગઈ હોય. (ભારપૂર્વક દર્શાવેલું છે)

કોડની કલમ ૪૧૭, ૪૧૮ અને ૪૨૩ હાઇકોર્ટને તે પુરાવાની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા આપે છે જેના પર નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ આધારિત હતો, અને તે પુરાવા પર નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ ઉલટાવવો જોઈએ તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તા આપે છે. જ્યાં સુધી કોડમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં ન આવ્યું હોય ત્યાં સુધી તે સત્તા પર કોઈ મર્યાદા મૂકવી જોઈએ નહીં. પરંતુ કોડ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અને હકીકત પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલાં, હાઇકોર્ટે (૧) સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગે ટ્રાયલ જજના મંતવ્યો; (૨) આરોપીની તરફેણમાં નિર્દોષ હોવાનું અનુમાન, એવું અનુમાન જે

તેની ટ્રાયલમાં તે નિર્દોષ છૂટ્યો છે તે હકીકતથી ચોક્કસપણે નબળું પડતું નથી; (૩) કોઈપણ શંકાના લાભ માટે આરોપીનો અધિકાર; અને (૪) જે ન્યાયાધીશને સાક્ષીઓને જોવાનો લાભ મળ્યો હતો તેમના દ્વારા તારવવામાં આવેલા હકીકતના તારણમાં ફેરફાર કરવામાં એપેલેટ કોર્ટની ધીમી ગતિ જેવી બાબતોને હંમેશા યોગ્ય મહત્વ અને વિચારણા આપવી જોઈએ અને આપશે. જોકે, આ કહેવું એ ફક્ત એટલું જ કહેવા સમાન છે કે હાઇકોર્ટે અપીલના સંચાલનમાં ન્યાયના વહીવટમાં જાણીતા અને માન્યતા પ્રાપ્ત નિયમો અને સિદ્ધાંતો અનુસાર કાર્ય કરવું જોઈએ અને કરશે."

૨૦. શિયો સ્વરૂપ માં પ્રિવ્હી કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંતોનું આ કોર્ટ દ્વારા ત્યારપછીના શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓમાં સતત પાલન કરવામાં આવ્યું છે જે પૈકી નીચે મુજબના ચુકાદાઓનો દ્રષ્ટાંતરૂપે ઉલ્લેખ કરી શકાય: તુલસીરામ કાનુ વિ. રાજ્ય, બલબીર સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, એમ.જી. અગ્રવાલ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, ખેડુ મોહતોન વિ. બિહાર રાજ્ય, સાંબાસિવન વિ. કેરળ રાજ્ય, ભગવાન સિંહ વિ. મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય અને ગોવા રાજ્ય વિ. સંજય ઠાકરાન.

૨૧. શિયો સ્વરૂપ પછી અડધી સદીથી વધુ સમયના વિકાસ પછી આ મુદ્દે બહાર આવેલ કાયદાનું સંક્ષિપ્ત નિવેદન ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય ના અહેવાલના ફકરા ૪૨ માં જોવા મળે છે. તેથી, નીચે મુજબ તેની ઉપયોગી નોંધ લઈ શકાય છે:

"૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મંતવ્ય મુજબ, નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગેના નીચે મુજબના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉદ્ભવે છે:

(૧) નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ જેના પર આધારિત છે તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવા, પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવા અને પુનર્વિચારણા કરવાની એપેલેટ કોર્ટ પાસે સંપૂર્ણ સત્તા છે.

(૨) કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, નિયંત્રણ કે શરત લાદતી નથી અને એપેલેટ કોર્ટ તેની સમક્ષના પુરાવા પરથી, હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, 'મહત્વપૂર્ણ અને અનિવાર્ય કારણો', 'સારા અને પૂરતા આધાર', 'ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો', 'વિકૃત તારણો', 'સ્પષ્ટ ભૂલો', વગેરેનો હેતુ નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓને મર્યાદિત કરવાનો નથી. આવી શબ્દાવલીઓ પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની કોર્ટની સત્તાને મર્યાદિત કરવા કરતાં નિર્દોષ મુક્તિમાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે એપેલેટ કોર્ટની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે 'ભાષાના શણગાર' સમાન વધુ છે.

(૪) જોકે, એપેલેટ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ મુક્તિના કિસ્સામાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે. પ્રથમ તો, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેને નિર્દોષ હોવાનું અનુમાન ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા કોઈપણ વ્યક્તિને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે નિર્દોષ હોવાનું માની લેવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની નિર્દોષ મુક્તિ મેળવી લીધી હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુષ્ટિ પામે છે, પુનઃ સમર્થિત થાય છે અને મજબૂત બને છે.

(૫) જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા નિર્દોષ મુક્તિના તારણમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં."

(ભારપૂર્વક દર્શાવેલું છે)

૨૨. આ સંબંધમાં કાયદાનું બીજું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું જે ધ્યાનમાં લેવાનું છે તે એ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા દોષિત ઠરાવવાના હુકમને બહાલી આપતા અથવા ઉલટાવતા હાઇકોર્ટના હુકમ સામે આ કોર્ટમાં અપીલ, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ કોર્ટ દ્વારા પરવાનગી આપવા પર નિર્ભર છે. જોકે, જો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ મુક્તિનો હુકમ હાઇકોર્ટ દ્વારા દોષિત ઠરાવવાના હુકમમાં બદલવામાં આવે અને આરોપીને મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષથી વધુની કેદની સજા કરવામાં આવે, તો આ કોર્ટમાં અપીલ કરવાની પરવાનગીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે અને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૯, આવા કેસમાં આરોપીને

અપીલ કરવાનો કાનૂની અધિકાર પૂરો પાડે છે. તેથી, ઉપરોક્ત તફાવતને ધ્યાનમાં રાખવો પડશે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિર્દોષ મુક્તિને બદલતા હાઇકોર્ટના હુકમ સામે આ કોર્ટ સમક્ષની અપીલને વિશેષ દરજ્જો આપવાના વૈધાનિક ઈરાદાની યોગ્ય નોંધ લેવી જોઈએ. આ મુદ્દા પર આ કોર્ટ દ્વારા રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. અબ્દુલ મન્નાન માં નીચે મુજબના શબ્દોમાં વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જોકે એક અલગ સંદર્ભમાં: (એસ.સી.સી. પાના નં. ૭૦–૭૧, ફકરો ૧૨)

> "૧૨. ઉપર નોંધાયેલા તારણો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે તેમ, હાઇકોર્ટ દ્વારા દોષિત ઠરાવવાના ચુકાદાને નિર્દોષ મુક્તિના ચુકાદામાં ફેરવી દેવામાં આવ્યો હતો. આમ, આપણે જે સૌથી પહેલો અને મુખ્ય પ્રશ્ન વિચારવાનો છે તે એ છે કે કયા સંજોગોમાં આ કોર્ટે નિર્દોષ મુક્તિના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ. નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામે, રાજ્ય દ્વારા અપીલ આ કોર્ટની પરવાનગી સાથે જ આ કોર્ટમાં ટકી શકે તેવી છે. તેનાથી વિપરીત, જો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ મુક્તિનો ચુકાદો હાઇકોર્ટ દ્વારા રદ કરવામાં આવે, અને આરોપીને મૃત્યુદંડ, અથવા આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષથી વધુની કેદની સજા ફટકારવામાં આવે, તો ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧)(એ) અને ૧૩૪(૧)(બી) અને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૯ ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને આરોપીના અપીલના અધિકારને સંપૂર્ણ અધિકાર તરીકે ગણવામાં આવે છે. આના પ્રકાશમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે આ કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી સામાન્ય અપીલની સરખામણીમાં નિર્દોષ મુક્તિ વિરુદ્ધની અપીલ થોડા અલગ પરિમાણો પર ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે."

૨૩. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલ પર વિચાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના કાયદાના સિદ્ધાંતોની ચર્ચા કર્યા પછી, હવે આપણે પ્રસ્તુત કેસમાં આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા કારણો અને સદર નિષ્કર્ષને ઉલટાવવામાં તેમજ અપીલકર્તા–આરોપીને દોષિત ઠેરવી સજા કરવામાં હાઇકોર્ટ સમક્ષ પ્રવર્તમાન રહેલા કારણોની તપાસ કરવા આગળ વધી શકીએ છીએ."

૧૩. તેથી, અહીં ઉપર જણાવેલ કારણો અને ઉપરોક્ત નિર્ણયો આ કોર્ટને ટ્રાયલ કોર્ટે લીધેલા દ્રષ્ટિકોણ કરતાં અલગ દ્રષ્ટિકોણ લેવાની પરવાનગી આપશે નહીં. આ કેસમાં એ શંકાથી પર સાબિત થયું નથી કે મૂળ આરોપી–હાલના સામાવાળાએ તેની સામે આક્ષેપ કરાયેલ ગુનો કર્યો છે. તેથી, હાલની અપીલ રદ થવાને પાત્ર છે.

૧૪. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ***નામંજૂર કરવામાં આવે છે***. ટ્રાયલ કોર્ટનો તારીખ : ૦૪.૦૮.૨૦૦૩ નો ચુકાદો અને હુકમ ***કાયમ રાખવામાં આવે છે***. જામીન પર રહેલા આરોપીના જામીન ખત, જો કોઈ હોય તો, રદ બાતલ કરવામાં આવે છે. આર. એન્ડ પી. તાત્કાલિક સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને પરત મોકલવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

ઉમેશ

This is an AI-Assisted Translation.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========